

บทวิเคราะห์และแนวทางการฝึกซ้อมเพื่อบรรเลงบทเพลง “บุษบา” สำหรับเครื่องมาริมบาและเปียโน ประพันธ์โดย กิตติ เครือมณี

AN ANALYSIS AND PERFORMANCE PRACTICE OF “BUSSABA”
FOR MARIMBA AND PIANO, COMPOSED BY KITTI KUREMANEE

วรรณภา ญาณวุฒิ*
Wannapha Yannavut*

บทคัดย่อ

บทวิเคราะห์และแนวทางการฝึกซ้อมเพื่อบรรเลงบทเพลง “บุษบา” สำหรับเครื่องมาริมบาและเปียโน ประพันธ์โดย กิตติ เครือมณี มุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์บทเพลงโดยรวม มีการนำเสนอแนวทางการฝึกซ้อมและบรรเลงบนเครื่องมาริมบา ทำให้เข้าใจ ดีความ และเลือกใช้เทคนิคการบรรเลงมาริมบาได้อย่างเหมาะสมและหลากหลาย เพื่อให้ผู้อ่านและผู้สนใจในการนำบทเพลงนี้ไปแสดง มีความรู้ความเข้าใจ สามารถบรรเลงร่วมกับเปียโนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ประพันธ์ได้ใช้เทคนิคการบรรเลงเครื่องกระทบตะวันตกรวมเข้ากับเทคนิคการบรรเลงเครื่องกระทบไทย รวมถึงแนวทำนองและเสียงประสานที่ผสมผสานดนตรีไทยและตะวันตกอย่างลงตัว ฟังง่าย น่าสนใจ ซึ่งผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์บทเพลง “บุษบา” เพื่อส่งเสริม สืบสาน การนำเพลงไทยมาเสนอในรูปแบบผสมผสานกับดนตรีตะวันตก ทำให้เห็นถึงทำนอง สำนวน โวหารแบบไทยผสมแนวดนตรีตะวันตก และบรรเลงบนเครื่องดนตรีตะวันตก เกิดเป็นการสร้างงานศิลปะและเผยแพร่ความเป็นไทยได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : บทวิเคราะห์/ แนวทางการฝึกซ้อม/ มาริมบาและเปียโน/ บุษบา/ เครื่องกระทบ

Abstract

An analysis and performance practice of “Bussaba” for marimba and piano, composed by Kitti Kuremanee aim to provide an overall understanding of the piece and offer techniques for practicing and performing effectively on the marimba. The composition “Bussaba” is a fusion of Thai and Western music, incorporating techniques from both traditions. The composer emphasized the importance of understanding, interpreting, and selecting appropriate techniques for marimba performance to enable a successful collaboration with the piano. This fusion

* อาจารย์ ดร. สาขาวิชาเครื่องเป่าทองเหลืองและเครื่องกระทบ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, wannapha.yan@mahidol.edu

* Lecturer, Dr., Brass and Percussion Department, College of Music, Mahidol University, wannapha.yan@mahidol.edu

allows for easy listening and offers an intriguing blend of Thai and Western musical elements. The composer composed “Bussaba” to promote and preserve Thai music by presenting it in a unique blend with Western music, showcasing Thai melodies, rhythms, and motifs alongside Western harmonies and marimba performance techniques. This artistic endeavor serves to promote Thai culture and heritage successfully.

Keywords: Analysis/ Performance Practice/ Marimba and Piano/ Bussaba/ Percussion

บทนำ

“บุษบา” สำหรับมาริมบาและเปียโน เป็นบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นโดย กิตติ เครือมณี คอมมิชชันโดย วรณภา ญาณวุฒิ ในปี พ.ศ. 2562 จุดประสงค์เพื่อนำไปแสดงและเผยแพร่สู่สาธารณชนทั้งในและต่างประเทศ โดยมุ่งหวังเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอแนวดนตรีไทยและสากลในรูปแบบผสมผสาน ผ่านการใช้เครื่องกระทบสากล ให้ต่างชาติได้ทราบถึงบรรยากาศและกลิ่นอายความเป็นดนตรีไทย ขณะเดียวกัน ผลงานนี้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมความเป็นไทยรูปแบบผสมผสานให้แก่ักดนตรีสากลในประเทศไทย โดยเฉพาะนักดนตรีเครื่องกระทบสากล นับเป็นการอนุรักษ์ สืบทอดให้แก่คนรุ่นหลังได้อย่างเหมาะสม เป็นที่ประทับใจในแง่การสร้างผลงานศิลปะและเผยแพร่ความเป็นไทยผ่านบทประพันธ์

บทความนี้เป็นการนำเสนอบทวิเคราะห์ บทเพลง “บุษบา” สำหรับมาริมบาและเปียโนในองค์รวม อีกทั้งมุ่งเน้นวิธีการฝึกซ้อมและบรรเลงในจุดต่าง ๆ ที่สำคัญของเครื่องมาริมบา เพื่อถ่ายทอดและบรรเลงเครื่องดนตรีมาริมบาร่วมกับเปียโนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงถ่ายทอด ทัศนคติบทเพลงนี้ได้อย่างดีเยี่ยม

หากจะกล่าวถึง “บุษบา” หนึ่งตัวละครหญิงในวรรณคดีไทยที่สะท้อนความเป็นกุลสตรี มีความงดงามทั้งกายและใจ มีน้ำใจดี มารยาทดี ไม่เย่อหยิ่งถือตัว เชื่อฟังพ่อแม่ และมีความคิดทันสมัย กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ และไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใคร ซึ่ง “บุษบา” เป็นหนึ่งตัวละครสำคัญในบทละครเรื่อง “อิเหนา” พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ โดยเป็นเรื่องราวความรักที่มีอุปสรรคและยุ่งเหยิง ก่อนจะสมหวังในที่สุด เนื่องด้วย “อิเหนา” เป็นชายรูปงาม เพียบพร้อมทั้งฐานะความสามารถ แต่เจ้าชู้ แม้มีคู่หมั้นคู่หมายแต่ไม่เคยพบเจอ เป็นนาง “บุษบา” โดยผู้ใหญ่จัดการให้ แต่ก็ขอถอนหมั้น เพราะพบรักกับ “จินตะหรา” ก่อนได้พบกัน แต่เมื่อครั้งได้เจอกัน ในที่สุด “อิเหนา” ได้ตกหลุมรัก “บุษบา” อย่างหัวปักหัวปำ “อิเหนา” จึงทำทุกวิถีทางให้ได้ครองรักกับ “บุษบา” และสุดท้ายทั้งคู่จึงสมหวังกัน แม้จะไม่ได้เป็นที่หนึ่งหรือเมียเดียว แต่ “บุษบา” ยอมเป็นเมียรองและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข¹

¹ Supak Mahavarakorn, “Bussaba 6,” Thai Literature Directory, The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization), https://www.sac.or.th/databases/thailitdir/character-detail.php?n_id=1964. (in Thai)

ผู้ประพันธ์ได้จินตนาการเรื่องราวของนางในวรรณคดี “บุษบา” จากเค้าโครงเนื้อเรื่องตามบทละคร “อิเหนา” ในการพบเจอเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิต พบเจอผู้คนมากมาย มีการเดินทางพลัดพรากถิ่นฐานบ้านเกิด ไปตามเมืองและสถานที่ต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคย จนได้กลับมาเจอกับคนรักในที่สุด โดยผู้ประพันธ์ได้เพิ่มเติมเรื่องราวการเดินทางตามจินตนาการผ่านบทเพลง “บุษบา” ในรูปแบบแนวความคิดของผู้ประพันธ์เอง เมื่อได้เห็นภาพนางในวรรณคดี “บุษบา”

บทเพลง “บุษบา” ได้ถูกนำเสนอและเผยแพร่หลายครั้ง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ โปแลนด์ และสหรัฐอเมริกา โดยผู้เขียนเป็นผู้บรรเลงมาริมบาในการเปิดแสดงรอบปฐมทัศน์หลังบทประพันธ์เสร็จสิ้นในปีถัดมา เป็นคอนเสิร์ตเดี่ยว Percussion Faculty Recital by Wannapha Yannavut ณ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2563 ผู้บรรเลงเปียโนร่วมคือ ดร.กอรัก เลิศพิบูลชัย

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทวิเคราะห์และแนวทางการฝึกซ้อมเพื่อบรรเลงบทเพลง “บุษบา” นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อนักมาริมบาที่จะนำบทเพลงนี้ไปบรรเลงในโอกาสต่อไป

คำอธิบายเพลงโดยผู้ประพันธ์

กิตติ เครือมณี ได้อธิบายถึงการประพันธ์ว่า “บุษบา สำหรับมาริมบาและเปียโน เป็นเพลงที่สร้างจากภาพของนางบุษบาในวรรณคดี และเพิ่มเรื่องราวและการเดินทางเข้าไปตามจินตนาการของผมเมื่อเห็นภาพนางบุษบา ในทางเทคนิคเป็นเพลงที่สร้างในพื้นฐานของดนตรีโรแมนติกตอนปลายและดนตรีมินิมอล โดยมีวัตถุประสงค์เป็นสำนวนแบบไทย มีศูนย์กลางเสียงที่ชัดเจน ในการแต่งเพลงสำหรับมาริมบานั้น ต้องคิดเรื่องตำแหน่งการตีและการวางมือประกอบการเขียนโน้ตเพื่อความต่อเนื่องของเพลง จะทำให้ผู้บรรเลงดึงเอาจิตวิญญาณของเพลงออกมาได้ง่าย อีกเหตุผลหนึ่งคือ มาริมบาในยุคแรก เรามักจะคุ้นเคยกับคำว่า ระนาดฝรั่ง และถูกนำมาบรรเลงทำนองไทยอยู่บ่อย ๆ หากแต่ไม่ได้คิดถึงเทคนิคการบรรเลงเลย นี่จึงเป็นโอกาสอันดีที่ผมได้ทดลองสร้างวรรณกรรมไทยร่วมสมัย โดยยังคงบรรเลงเพลงที่มีโวหารในแบบไทย หากแต่ใช้เทคนิคการแต่ง การบรรเลง และการตีความแบบร่วมสมัย สุดท้ายผมเชื่อว่าเพลงนี้สามารถเข้าถึงได้ไม่ยาก ณ เวลานี้ ขอให้เปลือยเปลือยไปกับเพลงครับ”²

การทบทวนวรรณกรรม

ในช่วงศตวรรษที่ 21 นักประพันธ์ดนตรีชาวไทยได้ให้ความสนใจและสร้างสรรค์ผลงานเพลงที่ผสมผสานความเป็นไทยและตะวันตกขึ้นอย่างมากมาย เฉกเช่นเดียวกับนักประพันธ์ชาติอื่นทั่วโลก และการสร้างสรรค์งานรูปแบบนี้ได้เริ่มมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 ด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นชนชาติตนผ่านความเป็นสากล ด้วยเครื่องดนตรีและเทคนิคการประพันธ์แบบตะวันตก สอดแทรกทำนองและเรื่องราวของตนเอง อาทิ *Sattha for Strings, Piano, and Percussion* โดย ณรงค์ ปรางค์เจริญ

² Kitti Kuremanee, “Bussaba for Marimba and Piano,” program notes, *Eastern Night in Krakow*, Wannapha Yannavut, percussion, Karolina Krupa, piano, Tuesday, April 12, 2022, Concert Hall of The Krzysztof Penderecki Academy of Music in Krakow.

ประพันธ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 คอมมิชชันโดย the Pacific Symphony Orchestra เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว บรรยายากาศเหตุการณ์สึนามิที่เกิดขึ้นในเอเชียใต้ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 โดยใช้ทำนองหลักจาก เพลงกระบวนพยุหยาตราชลมารคที่นับเป็นพิธีกรรมทางน้ำที่สำคัญของไทยมาอย่างยาวนานเกือบ 700 ปี³ *Lao Duang Duen Fantasia* for Marimba Solo โดย ธนสิทธิ์ ศิริพานิชวัฒนา ประพันธ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2555 ได้นำทำนองเพลงลาวดวงเดือนมาใช้ และเรียบเรียงเสียงประสานใหม่ในรูปแบบเสียงประสานแบบตะวันตก พร้อมนำเสนอในหลากหลายสไตล์ หลายท่อน อาทิ pop, children march, funk groove, and lullaby⁴ รวมไปถึงผลงานการประพันธ์ เรียบเรียง เปรียบเทียบ และวิเคราะห์เพลงไทยรูปแบบวงเครื่องกระทบของ วรณภา ญาณวุฒิ เช่น เพลง *Long Mae Ping Fantasia* for percussion ensemble ปรากฏในงาน *An Exploration of Thai Traditional Music for Western Percussion Instruments* ได้นำทำนองเพลงพื้นเมืองภาคเหนือ “ล่องแม่ปิง” มาเรียบเรียงใหม่ด้วยเสียงประสานแบบตะวันตก และประพันธ์เพิ่มเติมให้เป็นเรื่องราวการเดินทาง ล่องผ่านแม่น้ำปิง และสื่อถึงความงดงามของธรรมชาติทางภาคเหนือ บทเพลงนี้บรรเลงบนเครื่องกระทบตะวันตก (Western percussion) พร้อมทั้งผสมเครื่องกระทบไทย (Thai percussion) บางชิ้นเข้าไป เช่น โหม่งและฉิ่ง ทำให้ได้กลิ่นอายความเป็นไทยมากขึ้น⁵

บทวิเคราะห์งานประพันธ์และแนวทางการฝึกซ้อม

บทความชิ้นนี้ นำเสนอประเด็นหลักของเนื้อหา 2 ประเด็น คือ การวิเคราะห์บทเพลง “บุษบา” และการนำเสนอแนวทางการฝึกซ้อมเพลง “บุษบา” บนเครื่องมาริมบา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจโครงสร้าง ทฤษฎี และการตีความบทเพลงเป็นอย่างดี รวมถึงวิธีการฝึกซ้อม แนวทางการบรรเลง ปัญหาที่พบและวิธีการแก้ไข เพื่อให้สามารถบรรเลงบทเพลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. บทวิเคราะห์งานประพันธ์

บทประพันธ์ “บุษบา” เป็นบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นให้แก่เครื่องมาริมบาและเปียโน มีความยาวประมาณ 7:30 นาที มีศูนย์กลางเสียงที่ชัดเจนปรากฏในแต่ละท่อน แต่ละทำนองหลัก (Theme) อาทิ C (C minor), Eb (Eb Major), G (G minor) และมีการใช้สำเนียง สำนวนแบบไทย ในลักษณะบันไดเสียงแบบเพนทาโทนิค (pentatonic scale) โครงสร้างมีลักษณะเป็นสังคีตลักษณะอิสระ (Free form) หรือบทเพลงจินตนาการในรูปแบบอิสระ (Fantasia) สามารถแบ่งได้เป็น 11 ท่อน ประกอบไปด้วย ท่อน A, A', B, B', C และ Introduction ปรากฏอย่างไม่มีการเรียงตัวเป็นลำดับ (ตารางที่ 1)

³ Narong Prangcharoen, “Sattha for Strings, Piano, and Percussion” (DMA diss., University of Missouri-Kansas City, 2010).

⁴ Tanasit Siripanichwattana, “Drive for Snare Drum Solo; Lao Duang Duen,” program notes, *Eastern Night in Krakow*, Wannapha Yannavut, percussion, Karolina Krupa, piano, Tuesday, April 12, 2022, Concert Hall of The Krzysztof Penderecki Academy of Music in Krakow.

⁵ Wannapha Yannavut, “An Exploration of Thai Traditional Music for Western Percussion Instruments” (DMA diss., University of Iowa, 2016).

Table 1 Formal analysis of *Bussaba*

Source: by author

Form / Sections	Structure Details	mm.
Introduction	Tonal Center, <i>Lento</i>	1-8
A1	C minor, <i>Moderato</i> , 4 note-motif, First theme	9-46
B1	E $\flat$ Major, Second theme	47-55 (beat 1)
C1	G minor, <i>Staccato</i> , <i>Con brio</i> , Third theme	55 (beat 3) -67
B'	C minor, Variation from B1	68-80
B2	C minor, Exposition from B1, <i>Moderato</i>	81-96 (beat 1)
C2	G minor, Recapitulation C1, <i>Allegro</i>	96 (beat 3) -104
B'	E $\flat$ Major, Variation from B1, <i>Allegro Assai</i>	105-128
A'	C minor, Variation from A1, <i>Moderato</i>	129-137
Introduction (recap)	Recapitulation Introduction, <i>Lento</i>	138-145
A2	E $\flat$ Major, A Recap, Fragment B' ending (B $\flat$ 1 st inv.)	146-177

ท่อนทำนองต่าง ๆ ที่ปรากฏในงานประพันธ์คล้ายการเล่าเรื่องด้วยอารมณ์และเหตุการณ์ต่างกัน เหมือนการท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ จึงให้อารมณ์ความรู้สึกต่างกันไป งานประพันธ์เริ่มต้นด้วยบทนำ (Introduction) จังหวะช้า (*Lento*) ด้วยเครื่องเปียโนและมาริมบา รับส่งกันด้วยเสียงยาว มีการค้างแป้นเหยียบ (pedal) ของเปียโน และการรัว (roll) ของมาริมบา โดยเริ่มจากคอร์ด C7 และ Ab7 ที่ใช้คู่ 4 ในการประกอบ คอร์ดมือขวาและมือซ้าย ต่อมาเป็นคอร์ด Db7 และมีการเลือกใช้โน้ตโมทีฟ 4 ตัว (4 note-motif) บนมาริมบา ในห้องที่ 6 ไหลจากช่วงเสียงต่ำไปสูง และปิดท้ายบทนำด้วยคอร์ด Eb7 ซึ่งในแต่ละคอร์ดมีโน้ตตัวที่ 4 ของโน้ตตัวที่ 1 (Tonic) แทรกอยู่ด้วย อาจกล่าวได้ว่าเป็นคอร์ดโดมิแนนท์ซัส 4 (Dominant sus 4 chords)⁶ (ตัวอย่างที่ 1)

⁶ Dominant sus 4 chord or dominant suspended chord is the chord that has a perfect 4th replaces the 3rd of the chord.

Lento

Marimba

Piano

Mrb.

Pno.

Mrb.

Pno.

Example 1 Introduction, mm. 1-8

Source: by Kitti Kuremanee

ทำนองหลักลำดับที่ 1 หรือทำนอง A1 เริ่มจากการใช้โน้ตโมทีฟ 4 ตัว คือ G, Bb, C, D บนเปียโนในมือขวา และมือซ้ายเปลี่ยนเบสทุก 2 ห้อง วนซ้ำ ในขณะที่มาริมบามีการเริ่มดำเนินทำนองจากค่าโน้ตซ้ำไปจนถึงค่าโน้ตที่ย่อยขึ้น เดินทำนองเร็วขึ้น ฟังแล้วมีชีวิตชีวาเป็นลำดับ (ตัวอย่างที่ 2) นอกจากนี้ผู้ประพันธ์มักใช้เนื้อหาดนตรีจากท่อนก่อนหน้ามาขยายหรือแปรทำนองในงานประพันธ์ เช่น ท่อน B1 ห้องที่ 47-55 และท่อน B' ห้องที่ 68-71 (ตัวอย่างที่ 3) จะเห็นว่าผู้ประพันธ์เขียนทำนองหลักระดับสอง (secondary theme) ไว้ที่

ทำนอง B1 บนเปียโน จากนั้นปรากฏแนวความคิดเดิมบนมาริมบาที่ท่อน B' ห้องที่ 68-71 ต่อด้วยการแปรทำนอง (variations) ให้มีส่วนโน้ตย่อยยิ่งขึ้น ในห้องที่ 72-75 นับเป็นการผสมเทคนิคการแปรทำนองเพลงไทยได้อย่างชัดเจน (ตัวอย่างที่ 4)

The musical score for Example 2 Theme 1 (A1) at mm. 21-34 is presented in three systems. Each system consists of a Marimba (Mrb.) part and a Piano (Pno.) part. The key signature is B-flat major (two flats). The first system (mm. 21-25) shows the Marimba playing chords and the Piano playing a repetitive 4-note motif. The second system (mm. 27-31) shows the Marimba playing a moving line and the Piano continuing the repetitive motif. The third system (mm. 33-34) shows the Marimba playing a fast rhythmic figure and the Piano continuing the repetitive motif.

Example 2 Theme 1 (A1) at mm. 21-34, piano uses repetitive 4 note-motif
while marimba is moving from slow to fast rhythmic figures

Source: by Kitti Kuremanee

46 48

Mrb.

Pno.

50

Mrb.

Pno.

55 56

Mrb.

Pno.

66 68

Mrb.

Pno.

mf *con brio*

mf *con brio*

mf dolce *mf* *sf*

The musical score is written for Mrb. (Maracas) and Pno. (Piano). It consists of four systems of staves. The first system shows measures 46 and 48. The second system shows measure 50. The third system shows measures 55 and 56, with dynamic markings *mf* and *con brio*. The fourth system shows measures 66 and 68, with dynamic markings *mf dolce* and *mf*. The score includes a watermark of Mahidol University.

Mrb.

Pno.

Example 3 Materials variation from piano part mm. 47-55 (B1) to marimba part mm. 68-71 (B')

Source: by Kitti Kuremanee

Mrb.

Pno.

Example 4 Diminution technique at mm. 72-75,
which is similar to Thai composition technique, from mm. 68-71 (B')

Source: by Kitti Kuremanee

ในท้องที่ 64-66 ผู้ประพันธ์ใช้เทคนิคการประพันธ์ที่น่าสนใจ โดยเปียโนและมาริมบาเล่นล้อย่านองไล่เลียนกัน (canon) ห่วงกันครึ่งจังหวะ และมาบรรจบเล่นแนวเดียวกัน (unison) ในช่วงท้ายประโยค เพื่อจบท่อนทำนอง C1 (ตัวอย่างที่ 5)

Example 5 Piano and Marimba start eight note off with canon
and end the section with unison, mm. 64-66

Source: by Kitti Kuremanee

ในตอนจบของงานประพันธ์ ผู้ประพันธ์ได้นำทำนอง A มาย้อนซ้ำอีกครั้งเหมือนตอนต้น แต่ช่วงทำนองของทำนอง A เปลี่ยนไปจากช่วงต้น โดยการตัดย่อยส่วนทำนอง (fragment) ของทำนอง B' มาใช้แบบโน้ตโมทีฟ 4 ตัวอีกครั้ง นับเป็นเทคนิคที่เห็นบ่อยมากในงานประพันธ์ขึ้นนี้ และมีการใช้เทคนิคประโยค 8 ห้อง (eight-measure period)⁷ แบ่งออกเป็นประโยค 4 ห้อง 2 ประโยค คือ ประโยคถาม (antecedent phrase)⁸

⁷ William Earl Caplin, *Classical Form: A Theory of Formal Functions for the Instrumental Music of Haydn, Mozart, and Beethoven* (New York: Oxford University Press, 1998), 49.

⁸ Antecedent Phrase begins with a two-measure basic idea, which is followed by a two-measure contrasting idea leading to a weak cadence.

และประโยคตอบ (consequent phrase)⁹ จากนั้นซ้ำทั้งหมดอีกครั้ง ด้วยจังหวะที่ช้าลงเรื่อย ๆ ใน 2 ห้องสุดท้าย และจบด้วยคอร์ด Bb พลิกกลับครั้งที่ 1 (first inversion) เพื่อสรุปบทสุดท้ายของเพลง (ตัวอย่างที่ 6)

Example 6 Fragment of B' is used as the eight-measure period at the end of the piece, mm. 170-177

Source: by Kitti Kuremanee

2. แนวทางการฝึกซ้อม

การบรรเลงมาริมบาในบทเพลง “บุษบา” โดย กิตติ เครือมณี นักแสดงต้องมีเทคนิคการบรรเลงมาริมบาในระดับชั้นกลางจนถึงขั้นสูง เพราะเทคนิคที่ใช้บรรเลงเพลง “บุษบา” ประกอบไปด้วย Rudimental Four-Mallet Techniques¹⁰ ที่หลากหลาย และต้องผ่านการฝึกซ้อมอย่างชำนาญ จึงจะสามารถบรรเลงเพลงนี้ได้อย่างคล่องแคล่ว เช่น single independent, single alternating, double stops, triple stops, double verticals, double lateral นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการบรรเลงมาริมบาด้วย 4 ไม้อื่น ๆ ที่สำคัญอีกมากมาย เช่น block chords,

⁹ Consequent phrase repeats the antecedent but alters the contrasting idea to create a stronger cadence to close the theme.

¹⁰ Dean Johnson and Matthew Jordan, “Floor Parties Developing 4 Mallet Technique without a keyboard,” The Percussive Arts Society, <https://www.pas.org/docs/default-source/fundamental-fridays/4-mallet-floor-party.pdf>.

single-stroke roll¹¹, traditional roll¹² (alternating double vertical strokes), musser roll (alternating single strokes/lateral roll), interval changes¹³ ซึ่งจะกล่าวให้เห็นอย่างชัดเจนพร้อมตัวอย่างในลำดับต่อไป

นักมริมบาส่วนใหญ่เรียกแทน 4 ไม้ (4 mallets) ด้วยตัวเลขลำดับไม้ (sticking) เริ่มจากมือซ้ายด้านนอก (outside mallet) เป็นไม้ 1 และไม้ด้านใน (inside mallet) เป็นไม้ 2 มือขวาไม้ด้านใน เป็นไม้ 3 และมือขวาไม้ด้านนอก เป็นไม้ 4 ตามลำดับ (ภาพที่ 1)

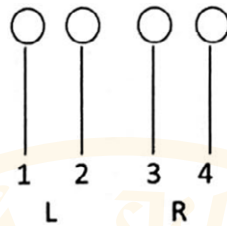

Figure 1 Four mallet sticking numbers

Source: Ludwig Albert, *Movin' Grips* (Belgium: University of Antwerp, 2016), 65.

นอกจากนี้นักแสดงจะต้องมีความรู้ความสามารถในการคิด วิเคราะห์การเลือกใช้ไม้ (mallet choice) ในการบรรเลงบทเพลง และการเลือกใช้ลำดับไม้ในการบรรเลงมริมบาที่ต่างกัน และบริบทโน้ตต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เป็นธรรมชาติ เพื่อให้การบรรเลงมริมบาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บทนำ (Introduction) ของเพลง “บุษบา” มริมบาเริ่มบรรเลงด้วยการรัวในครั้งที่ 2 โดยรับเสียงยาวจากเปียโนบรรเลงคอร์ดครั้งที่ 1 ซึ่งเห็นได้ว่า มีโน้ตมริมบาเสียงคอร์ดยาว 2 ครั้ง ก่อนบรรเลงไลน์ตจากเสียงต่ำไปเสียงสูงด้วยเทคนิค single stroke คือ การตีสลับมือด้วยไม้ด้านในของมือทั้ง 2 ข้าง (inside mallets: ไม้ 2, 3) คล้ายกับการบรรเลงมริมบาด้วย 2 ไม้ ถือเป็นเทคนิคปกติในการบรรเลงโน้ตแนวทำนองเดี่ยว (single line) แม้จับด้วย 4 ไม้ก็ตาม เพื่อให้เสียงมีความต่อเนื่องเหมือนการบรรเลงเพียง 2 ไม้ ก่อนจะจบบทนำด้วยการรัวคอร์ดเสียงยาวอีกครั้ง (ตัวอย่างที่ 1) ในฐานะผู้เล่น ได้ตีความและเลือกใช้เทคนิคการรัวในครั้งที่ 1 และ 2 ต่างกัน เพื่อสร้างอารมณ์ของเสียง โดยครั้งที่ 1 ได้ใช้เทคนิค traditional rolls หรือ alternating double vertical strokes คือ การตี 2 ไม้พร้อมกันในมือเดียว สลับมือขวาซ้ายไปเรื่อย ๆ อย่างสม่ำเสมอ เกิดเสียงชัดเจนต่อเนื่อง สามารถเน้นเสียงไม้ 4 ที่เป็นเสียงหลักให้ชัดขึ้นได้ และในการรัวครั้งที่ 2 ได้เลือกใช้ lateral rolls หรือ musser rolls คือ การตีสลับไม้ในมือข้างเดียวกัน ต่อด้วยสลับไม้ในมืออีกข้างอย่างเป็นลำดับ หรือ alternating single strokes โดยจะเริ่มต้นด้วยไม้ในหรือไม้นอกก่อนก็ได้ เช่น 4 3-1 2 หรือ 1 2-4 3 เพื่อให้มีสีสันและมีเสียงองค์ประกอบของโน้ตทั้ง 4 ตัวเท่าเทียมกันมากขึ้น

ในครั้งที่ 25-32 ผู้ประพันธ์เขียนโน้ตรัวคอร์ด 2 จังหวะ และตีคอร์ด 1 จังหวะสลับกันในแต่ละห้องตามทางเดินคอร์ดที่เปลี่ยนไป ดังนั้นผู้แสดงจึงสามารถเลือกใช้ traditional rolls สลับกับ double verticals

¹¹ Gary Cook, *Teaching Percussion*, 3rd ed. (California: Schirmer, 2006), 116, 139-140.

¹² Ludwig Albert, *Movin' Grips* (Belgium: University of Antwerp, 2016), 142.

¹³ Leigh Howard Stevens, *Method of Movement for Marimba*, 5th ed. (New Jersey: Charles Dumont & Sons, 2000), 12.

ที่ตี 4 ไม่พร้อมกัน สำหรับโน้ต 4 ตัว และ traditional rolls สลับกับ double stops ที่ตี 2 ไม่พร้อมกัน สำหรับโน้ต 2 ตัวได้ (ตัวอย่างที่ 7) โดยจะต้องฝึกซ้อมให้การรว 2 มือนั้นมีเสียงเท่ากันทั้ง 2 ข้างและเน้นเสียงสูงที่เป็นทำนองหลักในไม้ 4 ให้ชัดขึ้นกว่าไม้อื่น เพื่อให้ผู้ฟังได้ยินเสียงที่สำคัญและเป็นเสียงหลักของคอร์ด จากนั้นให้ฝึกซ้อมการลงไม้ double verticals และ double stops ให้เท่ากันพอดี ไม่ควรเหลื่อมกันเพราะเสียงจะไม่ตรงกับเทคนิคและไม้ไฟเพราะอย่างที่เราควรจะเป็น โดยสามารถเน้นเสียงทำนองหลักที่ไม้ 4 ได้เช่นเดิม

Example 7 Traditional rolls alternate with double verticals
then traditional rolls alternate with double stops, mm. 25-32

Source: by author (adapted from Kittu Kuremanee)

นอกจาก double stops และ double verticals ที่เจอในเพลงแล้ว ยังมีเทคนิค triple stops หรือการตีโน้ต 3 ตัวพร้อมกัน ในห้องที่ 56-63 คือ มือซ้ายเล่นโน้ต 1 ตัว พร้อมกันกับมือขวาเล่นโน้ต 2 ตัวอย่างต่อเนื่องและเป็นการเคลื่อนทำนองแบบเหมือน (similar motion) ไปในทิศทางเดียวกันทั้ง 2 แนว (ตัวอย่างที่ 8) โดยทำนองหลักไม้ 4 เป็นเสียงโน้ตเดียวกับมือซ้ายเสียงเบส ต่ำกว่า 1 ช่วงคู่แปด (octave) นับเป็นอีกความท้าทายของผู้เล่นในการควบคุมไม่ให้ลงพร้อมกันทุกตัว และนำเสนอเสียงหลักของไม้ 4 ให้ชัดเจนกว่าเสียงโน้ตตัวอื่น

Example 8 Triple stops technique, playing three notes simultaneously with the left-hand playing
bass line and the right-hand playing melody and the fourth below, mm. 56-63

Source: by author (adapted from Kittu Kuremanee)

จะเห็นได้ว่า จากที่กล่าวมา การนำเสนอเสียงหลักที่เป็นเสียงสูงในลำดับไม้ 4 มีความสำคัญมากในการบรรเลงมาริมบาด้วย 4 ไม้ โดยเฉพาะการเล่นโน้ต 2 ตัวขึ้นไปที่ต้องการนำเสนอทำนองหลัก จึงทำให้ผู้แสดงสามารถเลือกใช้ไม้ที่มีความแข็ง นุ่ม ต่างกันได้ ในฐานะผู้แสดงเพลงนี้เป็นคนแรก จึงได้เลือกไม้เบส (ไม้ 1) เป็นแบบไม้หัวนุ่มปานกลาง (medium-soft mallet) และไม้ 4 (เสียงสูง) เป็นแบบไม้หัวแข็งปานกลาง (medium-hard mallet) ส่วนไม้ 2 และ 3 ที่อยู่ระหว่างกลาง ได้เลือกใช้ไม้หัวปานกลาง (medium mallet) ทำให้สามารถได้ยินการบรรเลงคอร์ดและโน้ตต่าง ๆ ชัดขึ้นตามลำดับความแข็งของหัวไม้ เพลงจึงมีความเป็นธรรมชาติ ง่ายต่อการตีความและนำเสนอมากขึ้น

ท่อน B' ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอทำนองหลักลำดับสอง (Theme 2) ในห้องที่ 68-71 จากนั้นใช้เทคนิคแปรทำนองมือขวาให้ส่วนโน้ตละเอียดขึ้น ในขณะที่มือซ้ายยังคงจังหวะใหญ่กว่า เปรียบเหมือนเทคนิคการแปรทำนองแบบดนตรีไทย เห็นได้ชัดในห้องที่ 72-78 ซึ่งการฝึกซ้อมเพื่อแสดงนั้น ผู้บรรเลงสามารถฝึกซ้อมมือขวาและมือซ้ายแยกจากกันก่อน โดยมือขวาเริ่มด้วยการใช้เทคนิค single independent คือ การตีไม้ใดไม้หนึ่งแยกกัน เช่น 4 4 4 3, 3 4 4 4 ในขณะที่มือซ้ายเริ่มด้วยการใช้เทคนิค single alternating คือ การตีไม้ในสลับไม้ นอก ตามด้วย single independent เช่น 2 1 2 2 และเปลี่ยนความกว้างของขั้นคู่ (intervals) ตามทำนองคอร์ดที่เดินไป (ตัวอย่างที่ 9) เมื่อผู้เล่นสามารถฝึกซ้อมแยกมือได้อย่างชำนาญแล้ว จึงเริ่มฝึกซ้อม 2 มือพร้อมกันจากจังหวะช้า แล้วค่อย ๆ เพิ่มความเร็วขึ้นตามลำดับ

The image displays a musical score for Marimba and Mrb. (Marimba) across three systems. The first system, labeled 'Marimba', shows measures 72-75. The second system, labeled 'Mrb.', shows measures 76-78. The third system, also labeled 'Mrb.', shows measures 79-81. The score is in 4/4 time and features single independent and single alternating techniques. The notation includes various rhythmic patterns and fingerings, with some measures marked with '4 4 4 3' and '3 4 4 4'.

Example 9 Single Independent (R.H) and Single Alternating (L.H), mm. 72-78

Source: by author (adapted from Kitti Kuremanee)

อีก 1 เทคนิคที่เจอบ่อยมากในเพลงนี้ คือ interval changes หรือการเปลี่ยนชั้นคู่ในขณะบรรเลงด้วยเทคนิค double verticals อาทิ ห้องที่ 82-86 มือขวาและมือซ้ายมีการจับชั้นคู่ไม่เหมือนกัน เช่น จังหวะ 1 ของห้องที่ 82 มือขวาจับไม่เป็นคู่ 3 ในขณะที่มือซ้ายจับไม่เป็นคู่ 4 และทั้ง 2 มือเปลี่ยนชั้นคู่พร้อมกันในจังหวะต่อไป โดยสลับมือขวาเปลี่ยนเป็นคู่ 4 และมือซ้ายเปลี่ยนเป็นคู่ 3 (ตัวอย่างที่ 10)

Example 10 Interval changes during double vertical techniques, mm. 82-86

Source: by author (adapted from Kittti Kuremanee)

เทคนิค double lateral หรือการตีสลับไม้ในมือข้างเดียวกัน ต่อด้วยสลับไม้ในมืออีกข้างอย่างเป็นลำดับ ที่เจอในเพลงนี้ คือ การใช้ไม้ 4 3 2 1 ในห้องที่ 118-119 และห้องที่ 127-128 ซึ่งรูปมือ (pattern) ของมือขวาไม่ยากเท่ากับมือซ้าย เนื่องจากมือขวามีการเคลื่อนไหวแบบกระโดดชั้นคู่ (interval leaping) ค่อนข้างเป็นรูปแบบธรรมชาติ ในองศาการเคลื่อนไหวที่คล้ายและซ้ำกัน ระหว่างโน้ต F5-C5, Eb5-Bb4, C5-G4, Bb4-F4 ในขณะที่มือซ้ายมีรูปมือน่าจะยากกว่า เพราะต้องสลับตำแหน่งไม้ในและไม้นอกกระหว่างคีย์ดำ คีย์ขาว โดยหมุนมือเข้าออกสลับซ้ายขวาตามชั้นคู่ที่เคลื่อนไหวไป ตามคอร์ดดังนี้ Bb4-G4/F4, G4-Eb4, Eb4-C4, D4-Bb3 (ตัวอย่างที่ 11) ซึ่งแนวทางการฝึกซ้อมท่อนนี้ ไม่เพียงแต่ผู้เล่นจะต้องฝึกสลับชั้นคู่ในการจับไม้ให้แม่นยำแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการเคลื่อนไหวร่างกายให้เป็นธรรมชาติ มีความผ่อนคลายและเคลื่อนไหวร่างกายให้ไวกว่ามือ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมร่างกายให้เคลื่อนไหวไปก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปมือหรือจุดตีบนเครื่องมาริมบาได้อย่างไหลลื่นและคล่องแคล่วเป็นธรรมชาติ แต่มีข้อควรระวัง โดยเฉพาะมือซ้าย ในขณะที่หมุนข้อมือเข้าออกเพื่อเปลี่ยนคอร์ด ต้องระวังอย่าให้มือเกร็งไปจนถึงหัวไหล่หรือเพลอยกไหล่ขึ้น เพราะอาจเกิดอาการบาดเจ็บ รวมไปถึงอาการเกร็ง ทำให้การบรรเลงได้เสียงที่ไม่ดี เพราะร่างกายเคลื่อนไหวอย่างไม่เป็นธรรมชาติ

Marimba

Marimba

Example 11 Double laterals techniques (4 3 2 1),
interval changes with chord progression change, mm. 118-119, 127-128

Source: by author (adapted from Kitti Kuremanee)

ท่อนที่มีความท้าทายผู้เล่นมากที่สุดอีกท่อนหนึ่งของเพลง คือ ห้องที่ 123-126 (ประโยค 2 ห้อง) แม้จะมีแค่ 4 ห้องแต่ใช้เวลาค่อนข้างนานในการฝึกซ้อม มือขวาและมือซ้ายในการไล่เลี่ยนทำนองกัน เริ่มต้นประโยคแรกด้วยช่วงเสียงต่ำที่มือซ้าย ตามด้วยมือขวา ห่างกัน 1 จังหวะ จากนั้นเคลื่อนไหวแบบกระโดดข้ามคอร์ด (leaping chord) ขึ้นไปจบประโยคด้วยมือขวาในช่วงเสียงสูง ในขณะเดียวกัน มือซ้ายต้องกลับไปเริ่มประโยคต่อไปในช่วงเสียงต่ำพร้อมกัน เห็นได้ในจังหวะที่ 4 ของห้องที่ 124 (ตัวอย่างที่ 12) ดังนั้นการควบคุมการทรงตัว การเคลื่อนไหวให้แม่นยำ จึงมีส่วนเกี่ยวข้องในท่อนนี้มาก ต้องมีการวางแผนการขยับเคลื่อนไหว ขาซ้ายให้ก้าวและย่อเล็กน้อยไปถึงโน้ตต่ำในจังหวะที่ 4 ของห้องที่ 124 อย่างพอดี เพื่อบรรเลงพร้อมกับมือขวา แต่ต้องไม่ขยับขาขวาตามมาพร้อมกัน เนื่องจากขาขวาต้องนิ่งเพื่อเป็นฐานให้กับมือขวาในจังหวะนั้นก่อน โดยการเคลื่อนไหวร่างกายดังกล่าวนี้ ร่างกายส่วนบน หลัง และหน้าควรจะต้องนิ่ง ตรง ไม่ก้มไม่โค้งหรือหันตัวช่วงบนไปทางใดทางหนึ่งให้เสียการทรงตัวได้

ดังนั้นการฝึกซ้อมซ้ำ ๆ อย่างเป็นประจำ สม่ำเสมอ จากช้าไปเร็ว เพื่อให้ร่างกายจำการเคลื่อนไหว จึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ การแยกซ้อมมือแต่ละข้างพร้อมการเคลื่อนไหวร่างกายส่วนล่างให้สัมพันธ์กันกับร่างกายส่วนบน จากนั้นค่อยรวมการเคลื่อนไหวทั้งมือและขาทั้ง 2 ข้างเข้าด้วยกัน โดยเริ่มจากจังหวะที่ช้าและเร็วขึ้นตามลำดับ คล้ายการฝึกซ้อมเทคนิคอื่น นับเป็นแนวทางการฝึกซ้อมที่ดี ให้ประสิทธิภาพและผลลัพธ์ที่ดีอย่างแน่นอน

Example 12 L.H and R.H are canon one beat apart, then leaping chord to end the phrase at the high register (R.H) while the L.H start the next phrase overlapping on the low register simultaneously, mm. 123-126

Source: by author (adapted from Kitti Kuremanee)

แนวทางการฝึกซ้อมบทเพลง “บุษบา” สำหรับมาริมบาและเปียโน โดย กิตติ เครือมณี ได้ผ่านการฝึกซ้อมและการแสดงจริง โดย วรณภา ญาณวุฒิ เป็นจำนวนหลายครั้ง ซึ่งหลังจากได้แสดงจริงต่อหน้าสาธารณชนในแต่ละครั้ง โดยเฉพาะครั้งแรก ได้พบข้อผิดพลาดและความท้าทายบางอย่าง จากนั้นผู้แสดงจึงได้นำข้อผิดพลาดมาปรับปรุงและพัฒนาข้อท้าทายนั้น ทำให้การแสดงครั้งต่อไปดีขึ้นเป็นลำดับ และได้ปรับเปลี่ยนความเร็วในการบรรเลงและแสดงความเป็นปัจเจกบุคคลให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นบทวิเคราะห์และแนวทางการแสดงที่ได้นำเสนอมาทั้งหมดนี้ จึงเป็นแนวคิดส่วนบุคคลที่หวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในบทเพลง และต้องการนำไปบรรเลงในโอกาสต่อไป ทั้งนี้ได้จัดเก็บการแสดงเพลง “บุษบา” ไว้¹⁴ เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้รับฟัง

บทสรุป

บทเพลง “บุษบา” สำหรับมาริมบาและเปียโน ประพันธ์โดย กิตติ เครือมณี เป็นผลงานการประพันธ์ที่มีการผสมผสานแนวความคิด แนวทำนองของความเป็นไทย เข้ากับแนวความคิดดนตรีตะวันตก ชื่อเพลงเป็นชื่อของนางในวรรณคดีไทย “บุษบา” หญิงสาวที่มีความงาม โดยผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวความคิดของรูปแบบเพลงตะวันตก (fantasy form) คล้ายกับการเดินทางของบุษบาไปในที่ต่าง ๆ ท่วงทำนองและจังหวะในเพลงจึงมีความหลากหลาย คล้ายการเดินทางไปพบเจอเรื่องราวต่าง ๆ นับเป็นผลงานที่ให้ความเป็นไทยผ่านรูปแบบดนตรีตะวันตก ผู้เขียนได้ทำการแสดงบทเพลงนี้หลายครั้ง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นอีกหนึ่งความภาคภูมิใจในการช่วยถ่ายทอดความเป็นไทยในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะการนำเสนอผลงานเพลงนี้

¹⁴ Wannapha Yannavut, “Kitti KUREMANEE, Bussaba for marimba and piano,” YouTube Video, 7:34, June 12, 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=7gH5IQFNwrl>.

ที่ต่างประเทศ ผู้ชมต่างชาติให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกัน ผู้ชมที่เป็นคนไทยและนักดนตรีเครื่องกระทบสากลในประเทศไทยได้เห็นและซาบซึ้งถึงความเป็นไทยในรูปแบบผสมผสานมากขึ้น นับเป็นการช่วยสนับสนุน อนุรักษ์ สืบทอดให้คนรุ่นหลังต่อไป เป็นที่ประทับใจทั้งในแง่ของการสร้างผลงานศิลปะและการเผยแพร่ความเป็นไทยผ่านบทประพันธ์ชิ้นนี้

บรรณานุกรม

- Albert, Ludwig. *Movin' Grips*. Belgium: University of Antwerp, 2016.
- Caplin, William Earl. *Classical Form: A Theory of Formal Functions for the Instrumental Music of Haydn, Mozart, and Beethoven*. New York: Oxford University Press, 1998.
- Cook, Gary. *Teaching Percussion*. 3rd ed. California: Schirmer, 2006.
- Johnson, Dean, and Matthew Jordan. "Floor Parties Developing 4 Mallet Technique without a keyboard." The Percussive Arts Society. <https://www.pas.org/docs/default-source/fundamental-fridays/4-mallet-floor-party.pdf>.
- Kuremanee, Kitti. "Bussaba for Marimba and Piano." Program notes, *Eastern Night in Krakow*. Wannapha Yannavut, percussion, Karolina Krupa, piano. Tuesday, April 12, 2022, Concert Hall of The Krzysztof Penderecki Academy of Music in Krakow.
- Mahavarakorn, Supak. "Bussaba 6." Thai Literature Directory. The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). https://www.sac.or.th/databases/thailitdir/character-detail.php?n_id=1964. (in Thai)
- Prangcharoen, Narong. "Sattha for Strings, Piano, and Percussion." DMA diss., University of Missouri-Kansas City, 2010.
- Siripanichwattana, Tanasit. "Drive for Snare Drum Solo; Lao Duang Duen." Program notes, *Eastern Night in Krakow*. Wannapha Yannavut, percussion, Karolina Krupa, piano. Tuesday, April 12, 2022, Concert Hall of The Krzysztof Penderecki Academy of Music in Krakow.
- Stevens, Leigh Howard. *Method of Movement for Marimba*. 5th ed. New Jersey: Charles Dumont & Sons, 2000.
- Yannavut, Wannapha. "An Exploration of Thai Traditional Music for Western Percussion Instruments." DMA diss., University of Iowa, 2016.
- Yannavut, Wannapha. "Kitti KUREMANEE, Bussaba for marimba and piano." YouTube Video, 7:34. June 12, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=7gH5lQFNwrl>.